

spørgsmål til forståelse af ikke blot svensk våbenproduktion, men også fremdrager helt nye træk om den afgørende jernhandel og dens organisering og ikke mindst om selve bruksarbejderne og deres særlige placering midt mellem landbrug og industriarbejde.

Henrik Fode

Tuomo Polvinen: *Between East and West. Finland in International Politics 1944-1947*. (University of Minnesota Press. Minneapolis, 1986). 364 s., 39.50 \$

Tuomo Polvinen er professor ved Helsinki universitet og den betydeligste forsker af Finlands diplomatiske historie. Han er forfatter til »Suomi kansainvälisessä politikassa« (Finland i international politik). »Between East and West« er en oversættelse af dette værks sidste halvdel.

Udgiveren og oversætteren D. G. Kirby underviser i baltisk historie ved London universitets institut for slaviske studier. Han er forfatter til »Finland in the Twentieth Century« (Minnesota, 1979).

I sommeren 1944 indledte Sovjetunionen en afgørende storoffensiv mod Finland for at bryde dets forbindelse med Tyskland og tvinge det ud af krigen. Marskalk – fra 4. august 1944 præsident – Mannerheim og den finske regering så skriften på væggen og sluttede våbenstilstand med fjenden i Moskva i september. Men krigen sluttede dog ikke dermed for Finlands vedkommende. I følge våbenstilstandsbestemmelserne forpligtede finnerne sig til at drive de tyske divisioner ud af Lapland. Kampen mod den tidligere våbenfælle varede et halvt år.

Derefter fulgte en kritisk og vanskelig tid, før den endelige fred med sejrherrene kunne underskrives i Paris i

februar 1947. Det sidste medlem af den Allierede Kontrolkommission (AKK), der skulle overvåge den strikte gennemførelse af våbenstilstandsbestemmelserne, måtte derpå forlade Helsinki. Finland åndede lettet op, og under præsident Paasikivis kloge ledelse gik landet som en suveræn stat en lysere fremtid i møde.

Prøvelsernes tid fra 1944 til 1947 har Tuomo Polvinen behandlet på fremragende vis. Fremstillingen er letlæselig og fængslende; den bygger på et omfattende arkivmateriale, der belyser disse skæbnesvangre år, da det finske folk på den ene side levede i stadig frygt for en sovjetisk okkupation og på den anden side nærrede et håb om en fremtid som et selvstændigt og frit land. Finlands skæbne føjes ind i en større international sammenhæng, hvor kold krig, jerntæppe og skarpe konfrontationer mellem øst og vest prægede billedet.

De meget udførlige redegørelser for stormagtsdrøftelserne og de voksende modsætningsforhold optager 85 sider. Det må siges at være rigeligt til skildring af de endeløse forhandlinger mellem Mólotov over for Byrnes og Bevin. Så meget mere som udkastet til fredstraktaten med Finland faktisk ikke voldte større vanskeligheder; den herskede der nogenlunde enighed om, idet våbenstilstandsftalen fra 1944 i det store og hele blev lagt til grund. Men Finland var så uheldig at være i pulje med de øvrige satellitstater Italien, Ungarn, Rumænien og Bulgarien, hvor der til gengæld var konfliktstof nok til at få tiden til at gå. Stormagterne lagde imidlertid vægt på, at visse fællesbestemmelser skulle nedfældes i samtlige fredstraktater. Ikke desto mindre blev resultatet og udviklingen for de enkelte lande vidt forskellige. I dag må det være tilstrækkeligt at pege på forskellen mellem Finland og Rumænien, og når alt kommer til alt, havde de dog begge

været krigsførende på tysk side, og havde begge lidt nederlag. Fredstraktaten med Finland må i sandhed betegnes om fredsstifternes største – og vel nok eneste – succes.

Polviniens største fortjeneste er behandlingen af de indenrigspolitiske forhold i Finland og i særdeleshed de finske myndigheders ømtålelige forhold til AKK. I denne institution var Storbritannien ganske vist repræsenteret, der som krigsførende mod Finland var medunderskriver på våbenstilstanden. Men englænderne havde ikke stort at sige. Det havde til gengæld AKK.s formand general Andréj Zhdánov, næstformanden generalløjtnant Grigórij Savonénko samt USSR.s gesandt i Helsinki før 1941 Pavel Orlóv. AKK skulle ikke blande sig i Finlands indre forhold, men hvor gik grænsen?

I de livfuldt beskrevne konflikter og episoder ligger afhandlingens tyngdepunkt; de pågældende afsnit vil også i særlig grad interessere en nordisk læserkreds. Det gælder for eks. således afsnittet om demobiliseringen af de finske militære styrker (s. 64 ff.). Allerede i september 1944 dukkede den amerikanske journalist John Scott op i Helsinki for at studere situationen. Han var korrespondent til »Life« og »Time«, havde tidligere opholdt sig i Finland og endvidere tilbragt en årrække i Moskva. Ved et frokostinterview med Orlóv, som Scott kendte i forvejen, fik denne en grundig belæring i AKK.s opgave set med russiske øjne. Scotts udførlige referat blev gennem USA.s Stockholm-ambassadør Herschel Johnson indberettet til State Department. På det tidspunkt havde USA ingen diplomatisk repræsentation i Helsinki (s. 70 ff.).

Før det finske rigsdagsvalg i marts 1945 havde den 74-årige statsminister Paasikivi meget besvær med at overtale de politiske partier til at undlade opstil-

ling af kandidater, som AKK måtte anse for belastet på grund af deres stilling i årene 1941 til 1944. »Det er Zhdánov, der har magten, og det vil forværre forholdet, hvis navne som Ryti, Tanner og andre ligesindede figurerer på valglisten«, tordnede Paasikivi, og han fik overbevist de pågældende om, at de gjorde klogt i at holde en lav profil (s. 110 ff.).

De krigsansvarlige finske politikere havde Finland iflg. våbenstilstandens § 13 forpligtet sig til at stille for retten, dømme og straffe. Processen, der blev indledt i november 1945 og varede til februar 1946, blev en pinagtig affære og gav anledning til et voldsomt indrepolitisk opgør. Der krævedes en Paasikivis smidige forhandlingstalent for at komme igennem krisen. AKK fandt de først afsagte domme alt for milde og betegnede hele retssagen som en farce. Der blev lagt pres på dommerne, som lydigt skærpede de otte anklagedes straffe (s. 174 ff.).

På en særdeles ukonventionel og uventet måde fik finnerne på et for tidligt tidspunkt kendskab til udkastet til den finske fredstraktat. Det skete den 23. juli 1946, da den kinesiske delegerede ved fredskonferencen i Paris, der boede dør om dør med den finske politiker Johan Helo, var så hjælpsom at låne denne dette fortrolige dokument. Helo fik mulighed for at få det kopieret, mens kineseren blev holdt hen med snak. Meget forståeligt havde orientaleren ikke nogen særlig interesse for det ham ligegyldige aktstykke, så han ville da gerne gøre sin nabo en tjeneste. De to mænd skiltes med gensidige dybe buk og al ærbødig reverens for hinanden (s. 223).

Omstændighederne ved den finske delegations rejse fra Helsinki til Paris i september 1946 bliver skildret meget underholdende. Der går et skarpt skel ned gennem den finske befolkning med

afholdsmænd på den ene side og så de andre (s. 249). Mauno Pekkala, der afløste Paasikivi som statsminister i foråret 1946, da denne afløste Mannerheim som landets præsident, hørte så afgjort til den sidstnævnte gruppe, hvilket kom til at spille en rolle ved visse lejligheder (s. 230, 268 ff.).

Polvins fremstilling vover sig ikke ud på gyngende grund uden solid dokumentation, hvilket kommer tydeligt frem, når der er tale om baggrunden for Moskvas politiske motiver over for den vestlige nabo. Thi her støder man som bekendt på utilgængelige sovjetiske arkiver. Man fristes til at pege på det ønskelige i, at forfatteren i et ræsonnerende kapitel havde forsøgt at finde frem til et rationale for det såkaldte sovjetiske fløjshandske-hegemoni over for Finland i grel modsætning til den medfart, der blev Ungarn, Bulgarien og Rumænien til del. En sådan fornuftmæssig begrundelse kunne en så kvalificeret forsker som Polvinen nok tillade sig at postulere på grundlag af eksempelvis følgende indicier:

Leningrad og det livsvigtige urbane/industrielle kompleks var omsider effektivt sikret, hvad der ikke havde været tilfældet før 1939.

Finnerne sluttede våbenstilstand otte måneder før krigen i Europa sluttede.

Finnernes aktion for med egne kræfter at drive de tyske tropper ud af Nordfinland.

Der fandtes ingen baggrund for panslavisk solidaritet jfr. Polen og Tjekkoslovakiet.

Sveriges neutralitet kunne oprethol-

des, hvilket var et vigtigt politisk mål både i Stockholm og Moskva.

75-80% af den finske befolkning tilhørte velorganiserede, uafhængige partier, som var ubetingede tilhængere af et frit Finland.

Regeringskoalitionen SKDL (Folke-demokraterne, socialdemokrater og agrarpartiet var en garanti for en nyorientering i Finlands udenrigspolitik.

Moskvas tillid til, at Mannerheims og Paasikivis autoritet og position i det finske folk var garant for, at landet ville føre en realpolitisk kurs og skrinlægge fortidens eventyrpolitik.

Og for at nævne rene imponderabilia: Som Sovjetunionens ambassadør i Sverige indtog Aleksandra Kollontáj en nøgleposition. Som privilegeret generalsdatter i et aristokratisk godsejermilieu i det zaristiske Rusland havde hun tilbragt barndoms- og ungdomsårene på familiens karelske herresæde Kuusa, og hun havde hele sit liv næret sympati for Finland (s. 17ff, 80ff.).

Den udenrigspolitiske linie, som våbenstilstand og fredstraktat påtvang Finland at føre, har landet frivilligt fulgt i de følgende fire årtier – betegnet som Paasikivi-Kekkonen-linien og fortsat under præsident Koivisto.

Den smertelige omstillingsproces i årene 1944-47, som Tuomo Polvinen har beriget den historiske videnskab med i sin bog, kostede ofre. Men fundamentet blev samtidig lagt til et hidtil ukendt velstandsopsving og et varigt tilidsforhold til Sovjetunionen – alfa og omega i finsk udenrigspolitik.

Henrik Bertelsen